

Fylkesmannen i Østfold

FORVALTNINGSPLAN FOR SKIPSTADSAND NATURRESERVAT

Rapport 4/2013

Serien *Fylkesmannen i Østfold, rapport miljøvern*
Bestilling: Telefon 69 24 71 22. Postboks 325, 1502 Moss

Oversikt over serien finnes i rapport nr.7, 2007: *Rapporter gjennom 25 år, 1982 - 2007, en bibliografi*, med 180 rapporter listet, ordnet kronologisk, tematisk, geografisk og etter forfatter. Se www.fylkesmannen.no. Østfold. Miljøvern. Rapporter.

Fagområdet *miljøvern* (Miljøvernavdelingen) er gjennom Fylkesmannen i Østfold underlagt Miljøverndepartementet og Miljødirektoratet. Fylkesmannen representerer den statlige miljøvernforvaltningen i fylket og er et viktig bindeledd mellom stat og kommune - og mellom offentlig myndighet og allmennheten.

Miljøvernarbeidet hos fylkesmannen har følgende hovedoppgaver:

- Overvåking av forurensning: Avfall, støy, avløp / utslipp
- Tilsyn og kontroll med forurensende virksomheter
- Forvaltning av vann og vassdrag
- Vurdering av arealplaner (kommuneplaner, reguleringsplaner) og arealsaker
- Vern og forvaltning av viktige naturområder, samt truede og sårbare arter
- Vern og forvaltning av viktige vilt- og fiskeressurser

- Sikre befolkningen adgang til friluftsliv

1/1985 Årsmelding miljøvernadv.	2b/88 Drifts- og utslippskontroll kloakkrensaneanlegg
2/85 Iseesjø - 1983. En vannfaglig vurdering	2c/88 Tiltaksrettet overvåking av vassdrag og kystområder. Plan 1988. (Ikke trykket, kan kopieres)
3/85 Rømsjøen 1983. En vannfaglig vurdering	3/88 Undersøkelse i Ytre Oslofjord om utbredelsen av planktonalgen <i>Chrysochromulina polylepsis</i>
4/85 Tunevannet - 1984. En vannfaglig vurdering	4/88 Overvåking av vassdrag / kystområder. Detaljplan 1989.
5/85 Tiltaksrettet overvåking 1984 - Iddefjorden	5/88 Handlingsplan - Østfold. Kommunale utslipp og forurensning fra landbruket
6/85 Lyseren 1983-84. En vannfaglig vurdering	6/88 Vassdrag og kystområder. Overvåking 1987
7/85 Kasetjern, Aremark 1984. En vannfaglig undersøkelse	1/1989 Laksen i Enningdalselva
8/85 Tiltaksrettet overvåking 1984. Haldenvassdraget	2/89 Marine planktonalger - Østfoldkysten 1988
9/85 Bruk av råterpentin til avverging av elgskader på innmark. Forsøk i Østfold 1984-85	3/89 Benthosalger som indikator på forurensning langs Østfoldkysten
10/85 Kystvannet fra Strømstad til Fredrikstad	4/89 Viltåker til avverging av elgbeiting på innmark
11/85 Tiltaksrettet overvåking 1984. Vansjø - Hobølvassdraget	5/89 Glomma som fiskeelv. En spørreundersøkelse blant grunneiere og sportsfiskere
12/85 Kartlegging av vannkvaliteter. Regional- undersøkelse av metallkonsentrasjoner i innsjøer	6/89 Botaniske verneverdier på Nordre Jeløy, Moss
13/85 Vassdrag og kystområder. Overvåking 1983-84	7/89 Sjøørret. Undersøkelse av kystnære bekker 1988
14/85 Naturressurser langs Heravassdraget. (Trøgstad). Ikke trykket, kan kopieres	8/89 Glomma som fiskeelv. Fiskeressursene
1/1986 Overvåking av vassdrag og kystområder. Detaljplan 1986	9/89 Kalkingsplan for Østfold
2/86 Litteraturliste for rådyr	10/89 Utslippskontroll av kloakkrensaneanlegg i Østfold
3/86 Drifts- og utslippskontroll av kloakkrensaneanlegg. Årsrapport 1985	11/89 Krepsefisket i Østfold i 1988
3b/86 Oter i Østfold med hovedvekt på Halden	12/89 Naturfaglig bibliografi over vann, vassdrag og sjøområder i Østfold 1881-1985
4/86 Fuktområder i kulturlandskapet. (Rygge, se rapp.nr.6/87)	13/89 LENKA-rapport Østfold fylke
5/86 Årsmelding 1985, miljøvernadv.	14/89 Båtfærdsel mellom Haldenvassdraget og Stora Le. Biologiske konsekvenser
6/86 Beiteundersøkelser i skjærgården	15/89 Miljøplan for Tomb Jordbruksskole. Tiltak for å redusere forurensninger
7/86 Landskapet på raet i Østfold	16/89 Strategisk plan 1990-93. Virksomhetsplan 1990
1a/ 1987 Langtidsplan 1987-90	17/89 Handlingsplan - Kommunale utslipp
1b/ 87 Miljøvernavdelingens langtidsplan 1987-90	1/1990 Vassdrag og kystområder. Overvåking kyst 1989
2/87 Fisken på Øra	2/90 Elgjaktleder. Oppslagshefte om elgjakt
3/87 Overvåking av vassdrag og kystområder 1987	3/90 Jeløy Naturhus 1985-90
4/87 Årsmelding 1986. Årsprogram 1987	4/90 Vannbruksplan for Glomma i Østfold . Fisk
5/87 Fiskeribiologi i Ørsjøen, Halden, før kalking i 1986	5/90 Ressursregistrering/ressursvurdering i Eidsberg
6/87 Fuktområder i kulturlandskapet. II. Analyse 1800 - 1980 i Eidsberg, Rakkestad, Skjeberg og Idd	6/90 Innsjøer i Østfold. Overvåking i 1988 og 1989
7/87 Kvikksølv i fisk i Østfold 1986	7/90 Elgjaktlederkursene i Østfold 1990
8/87 Vassdrag og kystområder . Overvåking 1985	8/90 Østfoldlandskap av regional betydning. Se 1/93
9/87 Drifts- og utslippskontroll av kloakkrensaneanlegg	
1/88 Årsprogram for miljøvernadv. 1988	
1b/1988 Vassdrag og kystområder. Overvåking 1986	
2/88 Skjøtselsplan for Bogslunden naturreservat	

Fortsetter på 3. omslagsside

September 2013

Rapport nr. 4, 2013

ISBN 978-82-7395-224-0

ISSN 1890-3673

Rapportens tittel

Forvaltningsplan for Skipstadsand naturreservat

Forfatter

Gunnar Bjar

Oppdragsgiver

Fylkesmannen i Østfold

Ekstrakt

Forvaltningsplanen beskriver mål og utfordringer i Skipstadsand naturreservat. Naturreservatet er en viktig strandenglokalitet med flere sjeldne plantearter, bl.a. honningblomst. Forvaltningsplanen skal bidra til å fremme formålet med vernet og inneholder bl.a. en tiltaksplan.

Emneord

Skipstadsand naturreservat, forvaltningsplan, strandeng, honningblomst *Herminium monorchis*

Referanse til rapporten

Fylkesmannen i Østfold 2013: Forvaltningsplan for Skipstadsand naturreservat. Rapport 4/2013: 1-25

Forord

Skipstadsand naturreservat i Hvaler kommune ble opprettet i 2010. I henhold til verneforskriften skal det utarbeides en forvaltningsplan for det vernede området. Et utkast til forvaltningsplan har vært på høring hos grunneierne, Hvaler kommune og andre offentlige instanser, samt ulike foreninger.

Den foreliggende forvaltningsplanen er utarbeidet av Fylkesmannen i Østfold og har en tidshorisont på 10 år.

INNHold

1. Innledning	6
1.1 Forvaltningsplanen	6
2. Områdebeskrivelse	6
2.1. Påvirkning/inngrep	9
3. Brukerinteresser	9
4. Forvaltningsoppgaver og tiltak	9
4.1 Forvaltningsmål	9
4.2 Skjøtsel	9
4.2.1 Skjøtsel av strandenga	9
4.2.2 Honningblomst	12
4.3 Fremmede arter	14
4.4 Bevaringsmål	15
4.5 Informasjon	16
4.6 Oppsyn	16
4.7 Økonomi	16
4.8 Tiltaksplan	16
5. Saksbehandling	18
5.1 Forvaltning av verneforskriften	18
5.2 Generelle saksbehandlingsrutiner	20
5.3 Roller	20
<u>VEDLEGG</u>	
Verneforskrift for Skipstadsand naturreservat	21

1. INNLEDNING

Skipstadsand naturreservat ble opprettet 16. april 2010 som en del av ”Verneplan for Oslofjorden”. Med sine 6,5 dekar er dette det minste naturreservatet i Østfold. Reservatet ligger på østsiden av Asmaløy i Hvaler kommune, på nordsiden av det gamle fergeleiet på Skipstadsand.

Reservatet er opprettet i medhold av Naturmangfoldloven av 19. juni 2009. Det er Fylkesmannen i Østfold v/miljøvernavdelingen som er forvaltningsmyndighet for verneområdet.

Verneforskriftens § 2 lyder: ”*Formålet med naturreservatet er å bevare et område med truet, sjelden og sårbar natur, med en spesiell naturtype i form av en strandeng med sjeldne planter. Området har en særlig betydning for biologisk mangfold med flere sjeldne arter.*”

Verneforskriften finnes i vedlegg 1.

1.1 Forvaltningsplanen

I henhold til § 10 i verneforskriften skal det utarbeides en forvaltningsplan for reservatet. Planen kan inneholde nærmere retningslinjer for gjennomføring av skjøtselstiltak.

En forvaltningsplan skal være et praktisk hjelpemiddel til å opprettholde og fremme verneformålet, og skal være et redskap for både forvaltningsmyndigheten og brukere av området. Forvaltningsplanen er ikke juridisk bindende, men har en veiledende funksjon.

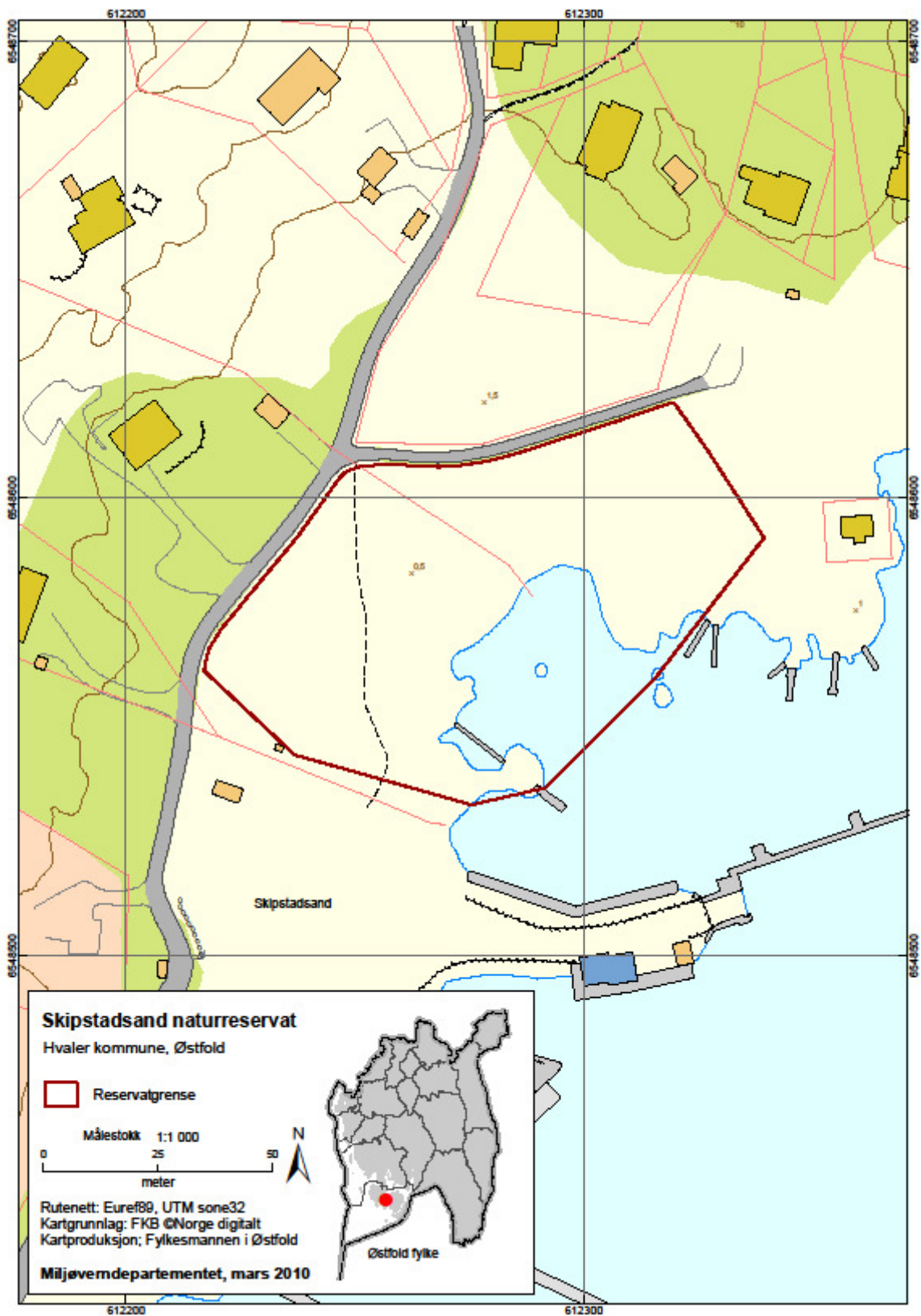
Forvaltningsplanen må utarbeides innenfor de rammene som settes av verneforskriften. Det vil si at det i planen ikke kan innføres nye restriksjoner, men at det heller ikke kan åpnes for tiltak som ikke har grunnlag i forskriften.

Denne forvaltningsplanen gjelder i utgangspunktet for 10 år. Gyldighetstiden kan senere forlenges dersom dette blir ansett som hensiktsmessig. Planen kan også revideres etter kortere tid enn 10 år dersom det oppstår behov for dette.

2. OMRÅDEBESKRIVELSE

Det meste av reservatet utgjøres av en strandeng. Høyeste punkt er noen små granittknauser på ca. 1 m.o.h. I tillegg består reservatet av ca. 1,5 dekar svært grunt sjøareal med mudderbunn.

På sørsiden grenser reservatet mot parkeringsplassen på det gamle fergeleiet, og til en liten båtutsetningsplass. Mot vest og nord grenser det til en gruset bilvei, og mot øst til sjøen og et strandareal med eng og lave knauser.

Det aller meste av enga er fuktig. En stor del av den er klassifisert som ”sørlig strandeng”. Denne strandengtypen karakteriseres bl.a. av sjeldne planter som tusengylden, dverggylden, strandrødtopp og jordbærkløver. Av andre mindre vanlige arter som vokser på Skipstadsand, kan nevnes ormetunge og glisnestarr. I Norsk rødliste for naturtyper 2011 er sørlig strandeng klassifisert som sterkt truet (EN).

Tusengylden

Orkideen **honningblomst** finnes også her. Skipstadsand er ett av tre voksesteder i Norge. Også de to andre voksestedene ligger på Asmaløy, nærmere bestemt i Ytre Hvaler nasjonalpark. Arten er klassifisert som kritisk truet (CR) i Norsk rødliste for arter 2010. Den ble midlertidig fredet i 1989, og et endelig fredningsvedtak ble gjort i 2001. Denne fredningen ble i 2011 erstattet av at honningblomst fikk status som ”prioritert art” i medhold av naturmangfoldloven. Miljødirektoratet har utarbeidet et forslag til nasjonal handlingsplan for arten.

Bestanden av honningblomst på Skipstadsand har variert. På 70-tallet ser den ut til å ha vært borte fra strandenga (dvs. det området som nå er vernet), men den vokste da både nord for strandenga og sør for fergeleiet. Senere ble den igjen funnet på strandenga, og bestanden hadde en positiv utvikling på 80- og 90-tallet. På det meste ble det registrert 370 blomstrende eksemplarer (1996). Bestanden falt så brått, og det ble ikke funnet honningblomst i 2003 og 2004. De siste årene har bestanden tatt seg opp igjen, men ikke til samme nivå som før ”sammenbruddet”. Antall blomstrende eksemplarer som er registrert de siste årene, er 36 i 2006, 20 i 2008, 88 i 2010, 100 i 2011, 47 i 2012 og 83 i 2013 (inkl. en nyoppdaget gruppe med 6 blomstrende planter). Etter det man kjenner til i dag, vokser den nå bare i reservatet. Forekomstene på nord- og sørsiden ser altså ut til å være borte, men det kan være aktuelt å undersøke dette nærmere.

Lengst vest og nord i reservatet vokser det mye mjødurrt. Her vokste det tidligere også noe spredt svartor og småfuru. I sørvest var det et lite holt av selje. All trevegetasjonen ble fjernet i 2009 i regi av Fylkesmannen.

2.1. Påvirkning/inngrep

En strømstolpe med tilhørende luftledninger (lavspent) er plassert ute på strandenga.

Vann- og kloakkledninger ble i 2002 lagt i kanten av området i sør og langs veien i vest.

Det går en sti gjennom reservatet.

Rynkerose, som er innført fra Asia som prydblant, vokser forvillet på en rekke strender i området. I reservatet ble mye av forekomstene fjernet i 2009.

Strandenga har vært brukt som beitemark for storfe, men dette tok slutt ca. 1965. I 2003 begynte man å slå de indre delene av enga for å motvirke gjengroing, særlig der det vokser mjøddurt. Dette har siden blitt gjentatt mer eller mindre årlig.

3. BRUKERINTERESSER

Det er i dag ingen sterke interesser knyttet til bruken av strandenga. Området vurderes til å være for lite og ligge for inneklemte til at beiting er aktuelt.

Av hensyn til utsikt fra bakenforliggende bebyggelse er det ønsket om at trevegetasjonen holdes nede.

Det ble ett år satt ut hagemøbler i søndre del av området.

Reservatet besøkes noe av botanisk interesserte, trolig først og fremst p.g.a. honningblomsten.

4. FORVALTNINGSOPPGAVER OG TILTAK

4.1. Forvaltningsmål

Skipstadsand naturreservat skal skjøttes slik at den verdifulle engvegetasjonen opprettholdes. Det skal legges særlig vekt på områdets betydning som voksested for honningblomst. Uønskede inngrep og annen uønsket påvirkning skal unngås.

4.2. Skjøtsel

Formålet med opprettelsen av naturreservatet er både å bevare strandenga som naturtype, og å bevare de sjeldne artene som vokser her. Blant de sjeldne artene står honningblomst i en særstilling, siden dette er én av kun tre lokaliteter i Norge der arten finnes. Alle de tre lokalitetene ligger som nevnt på Asmaløy.

4.2.1. Skjøtsel av strandenga

Strandenga er en naturtype som er avhengig av skjøtsel. Uten skjøtsel vil det meste av området gro igjen, og på lang sikt vil det vokse opp skog. Det har allerede vært tegn til dette

ved at trær, særlig svartor og furu, har spredt seg på enga. Svartor kan vokse på svært våt mark og vil trolig være i stand til å spre seg helt ut mot vannkanten.

Også buskvegetasjon har etablert seg på enga, særlig rynkerose (*Rosa rugosa*). Dette omtales nærmere i kapittelet om fremmede arter (kap. 4.2).

Det er viktig at trær og busker holdes borte fra enga. All trevegetasjon ble som nevnt fjernet i 2009 i regi av Fylkesmannen. På grunn av spredning av frø fra de omkringliggende områdene må dette følges opp jevnlig for å unngå ny forbusking og gjengroing.

Dette er imidlertid ikke tilstrekkelig for å sikre at strandenga bevares i den ønskede tilstand. Tidligere ble enga beitet av husdyr, noe som sterkt påvirket hvilke arter av gress og urter som klarte seg. Arter som tåler beiting, dominerte. Dette gjelder bl.a. gress og lave, krypende urter. Høyvokste arter, som for eksempel mjødur, hadde vanskelig for å få fotfeste. I dag har mjødurten etablert seg med en relativt stor bestand langs veien på vest- og nordsiden av reservatet.

Flere av de sjeldne artene, som honningblomst, tusengylden, dverggylden og jordbærkløver, er småvokste og utkonkurreres lett av mer høyvokste planter. For disse vil beiting og tråkk fra husdyr – opp til et visst nivå – være en fordel.

Skjøtselen av strandenga må sikre at de små og konkurransesvake artene overlever og formerer seg. Tidligere var strandenga ved Skipstadsand en del av et større beiteområde. I dag er områdene rundt såpass utbygd at dette neppe kan gjenskapes. Det må derfor iverksettes et skjøtselopplegg som spesielt retter seg mot naturreservatet. Dette området er så lite at det ikke anses som hensiktsmessig å gjerde det inn som et eget beiteområde. Det har heller ikke levevegetasjon eller drikkevann for beitedyr.

Slått

Alternativet til beiting er her slått. Slått påvirker imidlertid vegetasjonen på en annen måte enn beiting. Mens beitedyr unngår enkelte planter pga. smak eller andre egenskaper, ”rammer” slått alle arter i utgangspunktet likt. Man motvirker derfor for eksempel tuedannelse av sølvbunke og spredning av brennesle. Lavtvoksende arter unngår helt eller delvis å bli slått og får hjelp i konkurransen med større arter. Ved slått unngår man risikoen for at beitedyra legger sin elsk på sjeldne plantearter og beiter disse hardt, noe som særlig kan forekomme med saubeiting. For noen konkurransesvake arter er moderate tråkkskader en fordel, denne effekten mister man med slått.

Hele engarealet bør slås så langt ut mot sjøen som det er praktisk gjennomførbart. I utgangspunktet bør enga slås en gang hvert år. Arealene med mjødur bør imidlertid slås flere ganger årlig de første årene for å forsøke å redusere forekomsten av denne arten.

Etter noen år kan det vurderes om de mest kortvokste delene av enga kan slås sjeldnere, for eksempel annethvert år.

Tidspunktet for slått må tilpasses blomstring og frøsetting hos de artene man vil prioritere. Samtidig må slått skje tidlig nok til at man oppnår den ønskede effekt når det gjelder å favorisere de småvokste artene i vekstsesongen. Det optimale tidspunktet kan muligens være

sent i juli, men dette må vurderes nærmere. Avhengig av vekstforholdene det enkelte år vil det optimale tidspunktet trolig variere noe.

Mjødurten bør slås tidligere, og gjentatte ganger, slik at den ikke får anledning til å blomstre.

Når det gjelder honningblomstforekomstene, dekker disse i dag svært små arealer. Hvorvidt disse arealene bør slås sammen med resten av enga, eller bare behandles slik det beskrives i neste kapittel, bør vurderes underveis med utgangspunkt i hva man mener er mest gunstig for honningblomsten.

Skjøtsel og erfaringer i 2013

Et belte nord, vest og sør i reservatet ble slått 05.06.13. Området tilsvarer det meste av de områdene i reservatet der mjødur forekommer. Også honningblomsten vokser i det området som ble slått. På slåttetidspunktet ble planten ikke funnet, og hele området ble derfor slått uten at honningblomsten ble direkte berørt. Konkurrerende planter som hadde begynt å vokse, ble derimot slått.

Ved opptelling av honningblomsten 10.07.13 var planten i blomstring og så ut til å være i god "form". Som følge av den tidlige slått var konkurransen med andre planter mindre enn i de foregående år, og det ble ikke vurdert som nødvendig å luke (se kap. 4.2.2.).

Det ble slått på nytt 20.08.13. Dette gjaldt hele det området som ble slått 05.06., samt ytterligere noen arealer i øst og vest (p.g.a. maskinhavari ble et midtparti ikke slått).

Erfaringene med en svært tidlig slått virket lovende med tanke på muligheten for å slå konkurrerende vegetasjon uten å skade småvokste plantearter man ønsker å hjelpe. Våren 2013 var unormalt sen, og det er mulig at en slik tidligslått i et normalår må skje enda tidligere enn begynnelsen av juni dersom den skal ha ønsket effekt. På dette området må det høstes flere erfaringer før man kan trekke sikre konklusjoner.

Skipstadsand 20.08.13, nyslått

Oppsamling

Det er viktig at det som slås, fjernes for at lavtvoksende arter ikke skal bli kvalt under et lag av dødt plantemateriale. Man oppnår samtidig å fjerne en del av næringsstoffene fra jorda. Dette er generelt en fordel ved skjøtsel av enger der man ønsker et stort arts mangfold. Høyt næringsinnhold i jorda vil være en konkurransefordel for mange av de storvokste artene som man ønsker å holde borte fra enga.

Der enga har en relativt god tilstand, med stor andel av ønskede engarter og lite av store gjengroingsarter, bør plantematerialet ligge og tørke noen dager før det samles opp. På denne måten oppnår man at mye av frøene løsner fra plantene og blir liggende igjen i enga. I tørt og varmt vær kan det være tilstrekkelig med 2-3 dager. Dersom været er vått, bør plantematerialet uansett fjernes etter ca. en uke for å unngå ”kvelningseffekt” på den underliggende vegetasjonen.

På arealer som domineres av uønskede arter som mjøddurt, kan plantematerialet samles opp raskt, gjerne samtidig med at det slås.

Markforstyrrelser

Beitedyr, særlig storfe og hest, påvirker marka også ved at det oppstår tråkkskader. Dette fører til flekker med blottlagt jord. For en del konkurransesvake plantearter kan slike flekker ha positiv betydning som ”såbed”. Aktuelle arter har gjerne frø som både sprer seg og spirer lett. De kan på denne måten rekke å vokse opp og sette frø før mer konkurransesterke arter tar over. Disse plantene kan være mer eller mindre avhengige av at det stadig nydannes slike bare flekker.

Et eksempel på denne effekten ble registrert i Ytre Hvaler nasjonalpark i 2011. I forbindelse med kabling av et luftspenn ble det gitt tillatelse til å grave gjennom en strandeng. Året etter gravingen ble det funnet en svært høy tetthet av dverggyllen i deler av gravetraseen, langt høyere enn i den urørte enga (som ikke ble beitet eller slått).

Ved slått oppnår man ikke en tilsvarende markforstyrrelse. Det kan derfor være av interesse å prøve ut enkle metoder for å skape noe markforstyrrelser i liten skala. Dersom dette ser ut til å gi positiv effekt, kan det eventuelt gjøres til en del av den årlige skjøtelsen.

4.2.2. Honningblomst

Honningblomstens årssyklus

Fra oktober til mai har honningblomsten ingen synlige plantedeler over bakken. Bladene vokser fram fra mai, og de er ferdig utviklet sent i juni eller tidlig i juli. Blomsterstanden kan sees fra juni. Blomstringen er normalt på sitt beste i midten av juli, da blomsterstanden har nådd sin fulle lengde. Frø kapsler produseres i juli og august, og frøene spres vanligvis sent i august.

En plante som har blomstret, vil vanligvis ikke blomstre året etter. I en engelsk undersøkelse fant man at 37 % blomstret på nytt året etter dersom sommeren hadde vært normalt fuktig. Dersom sommeren hadde vært tørr, blomstret bare 1 % på nytt året etter. Planter som ikke blomstrer, danner vanligvis en bladrossett. Honningblomsten kan imidlertid også oversomme som jordknoll uten å danne blader.

Honningblomst tidlig i blomstringen

Pga. sin sjeldenhet og spesielle status krever honningblomsten en særskilt oppfølging. I Miljødirektoratets utkast til handlingsplan for honningblom anbefales storfebeiting hele sommeren. Som nevnt anser imidlertid Fylkesmannen dette området for å være for lite til at det kan fungere som beite på en hensiktsmessig måte. Som beskrevet i foregående kapittel legges det opp til at enga i reservatet skal slås.

Honningblomsten finnes i dag på et svært lite område – noen få kvadratmeter – i reservatet. Siden 2008 har Fylkesmannen besørget ”luking” for hånd rundt alle planter man har funnet. Dette har blitt gjort ca. 10. juli. I 2012 ble det luket to ganger, hhv. 28. juni og 12. juli. Metoden kan sies å imitere beiting ved at planter som vokser inntil og rundt honningblomstene, dras av nede ved bakken. Røttene dras ikke opp. Effekten er derfor først og fremst at de gjenstående plantene får mer lys.

Honningblomst-bestanden har hatt en positiv utvikling siden tiltaket ble satt i verk, jf. omtalen av dette i kap. 2. I tillegg til de blomstrende eksemplarene er det funnet mange bladrossetter som åpenbart er dannet ved rotutløpere fra eldre morplanter. At plantene danner slike utløpere med rosetter, tas som et tegn på at plantene har gode forhold og overskudd til å formere seg. Det er naturlig å sette dette i sammenheng med at plantene har fått mer lys. Nedgangen i 2012 antas å skyldes naturlig variasjon. Framgangen i 2013 synes å bekrefte dette.

Så lenge honningblomsten finnes konsentrert på små arealer, er luking en lite ressurskrevende og svært treffsikker metode. Dette vil kunne være hovedmetoden for å ivareta honningblomsten på Skipstadsand i årene som kommer. Selv om arten skulle spre seg på enga, kan man benytte denne metoden så lenge det er praktisk gjennomførbart. Hvordan metoden best kan kombineres med slått som skal skje på resten av enga, bør som nevnt vurderes underveis. Det er mulig å slå i en høyde som ikke berører honningblomstens blader. Et argument for ikke å slå her kan imidlertid være at de oppstikkende blomsterstandene bør få stå til frøene er sluppet, og dette kan være senere enn tidspunktet for slått.

Det bør vurderes å luke minst to ganger hver sommer. Erfaringer så langt tilsier at første gangs luking bør skje i slutten av juni. Da har honningblomstene vokst seg så store at de er

relativt lette å finne. Dette er viktig ikke bare for å kunne arbeide effektivt, men også for å unngå å ødelegge små eksemplarer mens man arbeider. Annen gangs luking bør trolig skje i juli.

Som nevnt i kap. 4.2.1 ble det i 2013 slått i begynnelsen i juni med det resultat at luking ble vurdert som unødvendig i midten av juli. Dette var en ny erfaring, og det er for tidlig å si om en svært tidlig slått vil kunne erstatte luking helt eller delvis i et permanent skjøtselopplegg.

4.3. Fremmede arter

En del plante- og dyrearter som er innført av mennesker til Norge og andre europeiske land, har egenskaper som gjør at de representerer en trussel mot naturmiljøet. I Skipstadsand naturreservat gjelder dette pr. i dag rynkerose (*Rosa rugosa*). Arten er innført som prydblante fra Asia, og har vist en svært god spredningsevne på strandarealer. Når planten først har etablert seg ved frøspredning, kan den i løpet av noen år spre seg ut over store arealer ved hjelp av rotutløpere. Der dette skjer, blir den naturlige markfloraen nærmest eliminert. Planten er derfor en trussel mot engfloraen i naturreservatet.

Rynkerose har vokst på Skipstadsand i mange år, både i og utenfor det området som nå er vernet. Noe av dette ble fjernet i 2009. I nordøst gjenstår et stort kratt som vokser på begge sider av reservatgrensen. En mindre forekomst finnes sør i reservatet.

Det bør ikke forekomme problematiske fremmede plantearter i reservatet. All gjenværende rynkerose må derfor fjernes. Ideelt sett bør hele krattet i nordøst fjernes, også den delen som vokser på utsiden av reservatet. Det bør innledes en dialog med grunneieren om dette.

Senere må reservatet overvåkes med tanke på ny etablering av problematiske, fremmede plantearter. Alle nyetableringer må fjernes i løpet av kort tid. Arter som det i dag er særlig viktig å være på vakt mot, er rynkerose, kanadagullris, lupin, parkslirekne, kjempeslirekne og kjempespringfrø. Dette er hageplanter som i dag sprer seg i distriktet og som konkurrerer med den stedegne floraen. Kanadagullris er funnet like utenfor reservatet.

Rynkerose nordøst i reservatet. Reservatgrensemerke i forgrunnen.

4.4. Bevaringsmål

I henhold til retningslinjer fra Miljødirektoratet skal det fastsettes bevaringsmål for en rekke verneområder. Bevaringsmålene skal fastsettes i henhold til "Naturtyper i Norge" (NiN), som er et klassifiseringssystem for naturtyper. Systemet beskriver en rekke naturtyper, og i tillegg "tilstandsvariabler" som kan brukes til å beskrive tilstanden i en gitt naturtype på en utvalgt lokalitet. Nedenstående tabell angir bevaringsmål for Skipstadsand naturreservat i henhold til dette.

Tabell 1 . Bevaringsmål for Skipstadsand naturreservat.

NiN Hovedgruppe S – Fjæresonsystemer, Hovedtype S7 – Strandeng og strandsump

NR	Tilstandsvariabel	Bevaringsmål	Metode	Tilstandsklasse	Tiltak
1	Aktuell bruksform BF	Enga skal slå	Registrering av skjøtsel	<u>God</u> : Trinn 1 - slått <u>Dårlig</u> : Andre trinn	Iverksette slått
2	Gjengroingstilstand GG	Årlig slått	Registrering av skjøtsel	<u>God</u> : Trinn 1 – i bruk <u>Dårlig</u> : Andre trinn	Sikre at slått skjer årlig
4	Fremmede arter FA	Problematiske fremmede plantearter skal ikke forekomme	Befaring	<u>God</u> : Trinn1 – uten fremmedartsinnslag <u>Middels</u> : Trinn 2 – svakt fremmedartsinnslag <u>Dårlig</u> : Trinn 3 – moderat fremmedartsinnslag - eller høyere trinn	Mekanisk og evt. kjemisk bekjemping

4.5. Informasjon

I Statens Naturoppsyns og Fylkesmannens daglige gjøremål inngår informasjon om verneområdene som en viktig del. Det finnes mye tilgjengelig stoff på nettet, bl.a. Naturbasen (Miljødirektoratet), Miljøstatus (Fylkesmannen) og Lovdata.

For Skipstadsand naturreservat bør det utarbeides en informasjonsplakat som settes opp ved reservatet.

4.6. Oppsyn

I et verneområde er det behov for å føre kontroll med at verneforskriften og eventuelle tillatelser og dispensasjonsvedtak etterleves. Statens Naturoppsyn (SNO) har ansvar for oppsyn i verneområdene i Norge. En av oppgavene til SNO er å sørge for at vernereglene i området blir fulgt. SNO har en tett dialog med Fylkesmannen og blir orientert dersom det blir gitt dispensasjon fra verneforskriften for tiltak inne i reservatet.

SNO har oppsynsmyndighet med hjemmel i lov av 21. juni 1996 om statlig naturoppsyn, og har politimyndighet etter følgende lover: frilufsloven, naturmangfoldloven, motorferdselsloven, kulturminneloven, viltloven, lakse- og innlandsfiskeoven, samt deler av forurensningsloven. I tillegg til kontrolloppgavene etter disse lovene skal oppsynet drive veiledning og informasjonsarbeid, skjøtsel og tilrettelegging, registrering og dokumentasjon. Tiltak i naturreservatet blir gjort i samråd med Fylkesmannen i Østfold. Fylkesmannen er som forvaltningsmyndighet bestiller av oppsynstjenester fra SNO.

4.7. Økonomi

Tiltaksplanen som er utarbeidet til denne forvaltningsplanen, danner grunnlag for årlig innrapportering fra Fylkesmannen til Miljødirektoratet om behov for midler til forvaltning av verneområder. Tildelingen av midler fra direktoratet er avhengig av de årlige bevilgninger over statsbudsjettet.

Det bevilges også øremerkede midler til arbeid med å sikre prioriterte arter. Siden honningblomst er gitt slik status i medhold av naturmangfoldloven, kan det være mulig å dekke kostnadene ved noen av tiltakene i naturreservatet med slike midler.

4.8. Tiltaksplan

Det vil som regel være Fylkesmannen eller Statens naturoppsyn som tar initiativ til forvaltningstiltak, men initiativ kan også tas av andre, for eksempel grunneiere. Tiltak i naturreservatet kan imidlertid ikke gjennomføres uten at de er godkjent av Fylkesmannen. Tiltaksplanen inneholder en oversikt over aktuelle tiltak så langt Fylkesmannen har kjennskap til dette pr. i dag.

I tiltakstabellen er det forsøkt skissert noen grove kostnadsklasser for de opplistede tiltakene. Disse klassene angir antatt størrelsesorden på kostnadene, og det er ikke gjort forsøk på mer nøyaktige kostnadsberegninger.

Det er også skissert en tidsramme for hvert tiltak. I hvilken grad tidsrammene som er foreslått vil kunne overholdes, avhenger av sentrale bevilgninger og prioriteringer, som beskrevet i kap. 4.7.

Tiltaksplanen, som forvaltningsplanen for øvrig, har en tidshorisont på 10 år. Det vil kunne bli nødvendig å revidere tiltaksplanen hyppigere enn forvaltningsplanen dersom det oppstår nye behov. Når forvaltningsplanen revideres, vil også tiltaksplanen bli evaluert og eventuelt justert.

Tabell 2. Tiltaksplan for Skipstadsand naturreservat.

Tiltak	Kostnadsklasse	Tidsramme	Anvarlig
Årlig slått, oppsamling av plantematerialet	10.000	Varig	FM, SNO
Slått flere ganger årlig av mjøddurt, oppsamling	10.000	Til behovet opphører	FM, SNO
Luking rundt honningblomstene to ganger årlig	< 5000	Så lenge praktisk mulig	FM, SNO
Fjerning av all rynkerose	25 000	Innen 2014	FM, SNO
Produksjon og utplassering av info-plakat	10 000	Innen 2015	FM

FM = Fylkesmannen i Østfold, SNO = Statens Naturoppsyn

Skipstadsand 20.08.13, nyslått

5. SAKSBEHANDLING

5.1. Forvaltning av verneforskriften

Avsnittene nedenfor henviser i stor grad til retningslinjer som er gitt av Miljødirektoratet (daværende Direktoratet for naturforvaltning) i rundskriv om forvaltning av verneforskrifter, revidert februar 2010.

Det er verneforskriften, sammen med naturmangfoldloven, som angir hva som er tillatt i naturreservatet.

Verneforskriften endrer ikke grunneiers rettigheter og plikter etter annet lovverk uten at det går særskilt fram av forskriften. Forskriften endrer for eksempel ikke grunneiers rett til å nekte motorferdsel eller andre tiltak på sin eiendom. Grunneier kan imidlertid ikke nekte forvaltningsmyndigheten motorferdsel i forbindelse med skjøtsel. Vernebestemmelsene kan innebære forbud eller innskrenkninger i grunneiers, rettighetshavers og allmennhetens rådighet, men kan ikke gi vernemyndigheten eller det offentlige noen særskilt rådighet ut over det som følger av adgangen til skjøtsel etter regelverket. Forvaltningsmyndigheten har heller ikke adgang til å pålegge grunneier eller andre privatpersoner å utføre skjøtsel.

Verneforskriften gjelder kun aktiviteter innenfor verneområdets grenser. Det er derfor viktig at grunneiere, kommuner og andre offentlige og private instanser forvalter tilgrensende områder på en slik måte at ikke verneverdiene innefor et verneområde blir forringet. I naturmangfoldlovens § 49 (gjengitt i tekstboks nedenfor) omtales forholdet til aktiviteter utenfor verneområdet som kan gi skade inn i verneområdet.

Eventuelle brudd på vernebestemmelsene i verneområdet meldes til Statens naturoppsyn, som i sin tur vil vurdere tiltak eller politianmeldelse. I tillegg har Fylkesmannen en selvstendig rolle i oppfølgingen av slike saker og kan også anmelde overtrdelser.

I naturmangfoldlovens kapittel IX er det fastsatt bestemmelser om håndheving og sanksjoner. Kapitlet inneholder en straffebestemmelse som kommer til anvendelse for forsettlig eller uaktsom overtredelse av nærmere angitte bestemmelser i eller i medhold av loven. Overtredelse kan også gi grunnlag for bruk av administrative sanksjoner som pålegg om retting, tvangsmulkt og krav om miljøerstatning.

I naturmangfoldlovens kapittel II er det fastsatt prinsipper for offentlig beslutningstaking som myndighetene skal legge til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet. Disse prinsippene omtales i loven som:

- kunnskapsgrunnlaget (§ 8)
- føre-var-prinsippet (§ 9)
- økosystemtilnærming og samlet belastning (§ 10)
- kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver (§ 11)
- miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder (§ 12)

Prinsippene skal anvendes ved offentlig myndighetsutøvelse. De kommer derfor til anvendelse ved behandling av enkeltsaker (for eksempel søknader om dispensasjon) etter verneforskriften.

Om dispensasjon fra forskriften

En dispensasjon for et tiltak i verneområdet forutsetter at det er hjemmel i verneforskriften til å gi dispensasjon. Verneforskriften har både spesifiserte (§ 7) og generelle (§ 8) dispensasjonsbestemmelser. Den generelle dispensasjonsbestemmelsen i verneforskriften er forankret i naturmangfoldlovens § 48 (gjengitt i tekstboks nedenfor).

Ved behandling av søknad om dispensasjon skal formålet med verneområdet tillegges stor vekt. Det bør gis dispensasjon for tiltak som bidrar til å fremme verneverdiene. Det kan ikke gis dispensasjon dersom tiltaket har eller kan ha nevneverdige negativ effekt på verneverdiene.

Forholdet til annet lovverk m.m.

Innenfor områder som er vernet etter naturmangfoldloven, gjelder det enkelte områdes vernebestemmelser parallelt med aktuelle særlover. Det innebærer at det ene sett av regelverk ikke ekskluderer det andre. Verneforskriften går imidlertid normalt foran andre lover og forskrifter, og saker skal vanligvis først behandles etter verneforskriften, jf. naturmangfoldloven § 48 tredje ledd. Som regel vil verneforskriften inneholde strengere regler om bruk og tiltak enn annet lovverk. Det kreves tillatelse etter begge/alle lovverk der dette er aktuelt. Eksempelvis skal byggesaker behandles etter både verneforskriften og plan- og bygningsloven. Ved søknader om motorferdsel kan det i noen tilfeller være nødvendig med både en dispensasjon fra motorferdselloven og dispensasjon fra verneforskriften. Det kan forekomme at tiltak som verneforskriften ikke regulerer, likevel krever tillatelse etter annet lovverk.

Fylkesmannen har bare myndighet til å gi tillatelse etter naturmangfoldloven og verneforskriften. Andre nødvendige tillatelser for gjennomføring av tiltak i verneområdet, herunder tillatelse fra grunneier, må innhentes før arbeid kan iverksettes.

Fra naturmangfoldloven

§ 48. (dispensasjon fra vernevedtak)

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra et vernevedtak dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig.

I avveiningen mellom øvrige vesentlige samfunnsinteresser og hensynet til verneområdet skal det særlig legges vekt på verneområdets betydning for det samlede nettverket av verneområder og om et tilsvarende verneområde kan etableres eller utvikles et annet sted. Tiltakshaveren kan pålegges å bære rimelige kostnader ved ivaretagelsen, opprettelsen eller utviklingen av et slikt tilsvarende område.

Trenger et tiltak tillatelse både etter verneforskriften og etter annet lovverk, kan tiltakshaver velge å søke om tillatelse parallelt. Vedtak skal i slike tilfeller først fattes etter verneforskriften, dersom ikke annet følger av verneforskriften eller forvaltningsmyndighetens samtykke.

Søknad om dispensasjon etter første ledd skal inneholde nødvendig dokumentasjon om tiltakets virkning på verneverdiene. I dispensasjon etter første ledd skal begrunnelsen for vedtaket vise hvordan forvaltningsmyndigheten har vurdert virkningene som dispensasjonen kan få for verneverdiene, og hvilken vekt det er lagt på dette.

§ 49. (utenforliggende virksomhet som kan medføre skade inn i et verneområde)

Kan virksomhet som trenger tillatelse etter annen lov, innvirke på verneverdiene i et verneområde, skal hensynet til disse verneverdiene tillegges vekt ved avgjørelsen av om tillatelse bør gis, og ved fastsetting av vilkår. For annen virksomhet gjelder aktsomhetsplikten etter § 6.

5.2. Generelle saksbehandlingsrutiner

- Det er Fylkesmannen i Østfold som er forvaltningsmyndighet for Skipstadsand Naturreservat. Alle søknader om tiltak som krever godkjenning/dispensasjon etter verneforskriften, sendes Fylkesmannen.
- Dersom det er tvil om hvorvidt et tiltak krever tillatelse etter verneforskriften, må det tas kontakt med Fylkesmannen for å avklare dette.
- Søknader behandles først etter verneforskriften, før de eventuelt behandles etter andre særlover. Avslag etter verneforskriften kan ikke settes til side av andre lover.
- Miljødirektoratet er klageinstans for alle vedtak hjemlet i verneforskriften. Klage på vedtak sendes Fylkesmannen. Hvis Fylkesmannen opprettholder sitt vedtak, oversendes klagen til direktoratet for videre behandling og endelig vedtak.

Under all planlegging av tiltak eller inngrep bør Fylkesmannen kontaktes på et tidlig stadium for å innarbeide vernehensynene og forkorte senere saksgang.

5.3. Roller

Fylkesmannen i Østfold v/miljøvern avdelingen er forvaltningsmyndighet for Skipstadsand naturreservat. Dette innebærer ansvar for behandling av søknader og gjennomføring av skjøtselstiltak i tråd med vernebestemmelsene. Registrering og dokumentasjon av verneverdiene, samt informasjonsarbeid, tilligger også forvaltningsmyndigheten.

Besøksadresse: Statens hus, Vogtsgate 17, 1532 Moss

Postadresse: Postboks 325, 1502 Moss

Telefon: 69 24 70 00, e-post: fmospostmottak@fylkesmannen.no

Statens naturoppsyn (SNO) utfører oppsyns- og skjøtelsoppgaver i verneområder. Oppsynet skal se til at vernebestemmelsene og visse andre relevante lover blir overholdt

Grunneierne beholder eiendomsretten i verneområder, men vernet innebærer innskrenkninger i råderetten. Verneforskriften angir hvilke innskrenkninger som gjelder. Et godt samarbeid med grunneiere er vesentlig for forvaltningen av verneområdet

Hvaler kommune forvalter en rekke lover og regler som kan gjelde i tillegg til verneforskriften, som plan- og bygningsloven og motorferdselsloven.

Miljødirektoratet (tidligere Direktoratet for naturforvaltning) er fagmyndighet med overordnet ansvar for opprettelse og forvaltning av verneområder. Det har ansvar for planlegging, koordinering, faglig veiledning og utvikling av generelle retningslinjer mv. for forvaltningen. Direktoratet tildeler midler til skjøtsel og andre tiltak i verneområdene og er klageinstans for vedtak fattet av Fylkesmannen.

Miljøverndepartementet har det overordnede politiske ansvaret for verneområder etter naturvernloven og naturmangfoldloven.

VEDLEGG

Verneforskrift for Skipstadsand naturreservat

§ 1. Avgrensning

Naturreservatet berører følgende gnr./bnr. i Hvaler kommune: 37/5 og 37/21.

Naturreservatet dekker et areal på ca. 0,007 km², hvorav ca. 0,002 km² sjøareal.

Grensene for naturreservatet framgår av kart i målestokk 1:1 000, datert Miljøverndepartementet mars 2010. De nøyaktige grensene for naturreservatet skal avmerkes i marka. Knekkpunktene skal koordinatfestes.

Verneforskriften med kart oppbevares i Hvaler kommune, hos Fylkesmannen i Østfold, i Direktoratet for naturforvaltning og i Miljøverndepartementet. Det samme gjelder jordskiftekartet som lages etter grensemerking.

§ 2. Formål

Formålet med naturreservatet er å bevare et område med truet, sjelden og sårbar natur, med en spesiell naturtype i form av en strandeng med sjeldne planter. Området har en særlig betydning for biologisk mangfold med flere sjeldne arter.

§ 3. Vernebestemmelser

I naturreservatet må ingen foreta noe som forringer verneverdiene angitt i verneformålet.

For naturreservatet gjelder følgende vernebestemmelser:

1. Vegetasjonen, herunder døde busker og trær, er vernet mot skade og ødeleggelse. Det er forbudt å fjerne planter og sopp (inkludert lav) eller deler av disse fra reservatet. Planting og såing av trær og annen vegetasjon er ikke tillatt.
2. Dyrelivet, herunder reirplasser og hiområder, er vernet mot skade, ødeleggelse og unødig forstyrrelse. Utsetting av dyr er ikke tillatt.
3. Det må ikke iverksettes tiltak som kan endre naturmiljøet, som f.eks. oppføring av bygninger, anlegg, gjerder, andre varige eller midlertidige innretninger, hensetting av campingvogner o.l., etablering av oppdrettsanlegg og havbruksvirksomhet eller nye båtfester, opplag av båter, framføring av luftledninger, jordkabler og kloakkledninger, bygging av veier, oppdyrking, drenering og annen form for tørrlegging, uttak, oppfylling, planering og lagring av masse, utføring av kloakk eller andre konsentrerte forurensningstilførsler, henleggelse av avfall, herunder hageavfall, gjødsling, kalking og bruk av kjemiske bekjempingsmidler. Forsøpling er forbudt. Opplistingen er ikke uttømmende.
4. Bruk av naturreservatet til teltleirer, idrettsarrangementer eller andre større arrangementer er forbudt.
5. Bålbrenning er forbudt.
6. Etablering av nye båtplasser er forbudt.

§ 4. Generelle unntak fra vernebestemmelsene

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for:

1. Jakt, fangst og fiske etter gjeldende lovverk.
2. Vedlikehold av jernkonstruksjon på gnr./bnr. 37/21 til bruk som gangbro.

3. Beiting. Direktoratet for naturforvaltning kan av hensyn til verneformålet regulere beitetrykket i hele eller deler av reservatet.
4. Fjerning av trær langs vei.
5. Drift, vedlikehold og nødvendig istandsetting av strømforsyning gjennom eksisterende elektriske linje.
6. Utsetting og gjenfangst av stedege marine arter i forbindelse med havbeitenæring etter akvakulturloven.

§ 5. Regulering av ferdsel

I naturreservatet gjelder følgende bestemmelser om ferdsel:

1. All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.
2. Motorferdsel til lands er forbudt, herunder start og landing med luftfartøy.
3. Sykling og bruk av hest er forbudt.
4. Direktoratet for naturforvaltning kan av hensyn til verneformålet ved forskrift forby eller regulere ferdselen i hele eller deler av naturreservatet.

§ 6. Generelle unntak fra ferdselsbestemmelsene

Ferdselsbestemmelsene er ikke til hinder for:

1. Gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i politi-, brannvern-, ambulanse-, oljevern-, rednings- og oppsynsøyemed, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver som er bestemt av forvaltningsmyndigheten. Unntaket gjelder ikke øvingskjøring.
2. Transport av sykt eller skadd bufe. Kjøretøy som skal brukes skal være skånsomt mot markoverflaten. Det skal gis melding til oppsynet i forkant av kjøringen.
3. Nødvendig motorferdsel i forbindelse med akutt utfall på eksisterende elektriske linje.

§ 7. Spesifiserte dispensasjonsbestemmelser

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi dispensasjon til:

1. Nødvendig motorferdsel i forbindelse med aktiviteter etter:
 - a) § 4 nr. 2
 - b) § 4 nr. 4
 - c) § 4 nr. 5
 - e) § 7 nr. 3.
2. Avgrenset bruk av naturreservatet som angitt i § 3 nr. 4.
3. Oppføring av anlegg for Kystverket.

§ 8. Generelle dispensasjonsbestemmelser

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra forskriften dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig, jf. naturmangfoldloven § 48.

§ 9. Skjøtsel

Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstand som er formålet med vernet.

§ 10. Forvaltningsplan

Det skal utarbeides forvaltningsplan for naturreservatet, som kan inneholde nærmere retningslinjer for gjennomføring av skjøtselstiltak, og skal etter planen foreligge innen 31. desember 2010.

§ 11. Forvaltningsmyndighet

Direktoratet for naturforvaltning fastsetter hvem som skal ha forvaltningsmyndigheten for området.

§ 12. Ikrafttredelse

Denne forskrift trer i kraft straks.

Fortsatt fra 2. omslagsside

- 9/90** Utslippskontroll av kloakkrenseanlegg 1989
10/90 Truede virveldyr i Østfold
11/90 Overvåking av vassdrag og kystområder. Plan 1990-95
12/90 Undersøkelse av laksen i Enningdalselva og sjøørreten i Ørbekken og Vevlenbekken, Halden 1989
13/90 Kureåa. Undersøkelser 1989
14/90 Undersøkelser av fiskevann i Østfold i årene 1950-52
15/90 Vannbruksplan Glomma. Forurensninger - tiltaksanalyse
16/90 Eløya, Kollen og Sletter
- 1/1991** Overvåking planktonalger Oslofjord/Skagerrak 1990
2/91 Kalking av sure vann og vassdrag. Overvåking 1988-90
3/91 Forvaltningsplan for Søndre Jeløy landskapsvernområde
4/91 Undervisning i S.Jeløy landskapsvernområde, hefte I+II
5/91 Miljøundervisningsressurser i Østfold
6/91 Utslippskontroll kloakkrenseanlegg. 1990
7/91 Kontroll slamkvalitet. Tungmetaller næringsalter 1990
8/91 Vassdrag og kystområder. Overvåking i 1990
9/91 Naturfaglige undersøkelser I. "Landsplanen for verneverdige områder og forekomster" 1973-76. Jf. 7/95, 4/97, 1/2000, 1/05, 8/07
- 1/1992** Bekker i kulturlandskapet - en registrering
2/92 Forvaltningsplan for Ågårdselva naturreservat og Valbrekke landskapsvernområde
3/92 Miljøplan. Utfordringer, mål og strategier mot år 2000
4/92 Heiabekken 1990. Overvåking (Råde)
5/92 Utslippskontroll kloakkrenseanlegg. Årsrapport 1991
6/92 Sjeldne, sårbare og hensynskrevende karplanter i Østfold
7/92 Kontroll slamkvalitet. Tungmetaller - næringsalter 1991
8/92 Naturfaglige forhold i Gjølssjøen naturreservat i Marker
9/92 Forvaltningsplan edelløvsogreservater: Apalviken, Folkå, Lekum, Refsnes, Solgårdhavna, Stensdalen, Strønes
10/92 Vassdragsovervåking 1991 - Østfold
- 1/1993** Østfoldlandskap av regional betydning
2/93 Heiabekken 1990 - 1992. Overvåking (Råde)
3/93 Utslippskontroll kloakkrenseanlegg 1992.
4/93 Kontroll slamkvalitet. Tungmetaller-næringsalter 1992
5/93 Erfaringsundersøkelse av minirensanlegg
- 1/1994** Vegetasjonssamfunn og sjeldne karplanter i Rygge
2/94 Vassdragsovervåking 1992 - Østfold
3/94 Vannkvalitet i Hobøl-, Hera-, Rakkestad og Enningdalselva (1987-1993). Blågrønnalger og diatoméer
4/94 Vannkvalitet i kystnære bekker i Østfold. Blågrønnalger og diatoméer som forurensningsindikatorer
5/94 Langsiktig overvåking av Vansjø. Trofigrad, fosfortilførsler og planktonalger 1976 - 1990.
6/94 Internkontroll-avløpsnett. Avløpsone Hafslundsøy.
7/94 Kontroll slamkvalitet. Tungmetaller-næringsalter 1993
8/94 Utslippskontroll av kloakkrenseanlegg 1993
9/94 Sjøfuglregistrering på Østfoldkysten 1993
10/94 Sjøfugl bestandsutvikling Østfoldkysten fra forrige århundre og fram til 1993
11/94 Saksbehandling utslipp fra spredt bebyggelse
- 1/1995** J.A.Thomes ornitologiske notater fra Østfold 1875-1910
2/95 Fiskeribiologiske undersøkelser i sørlig del av Øyeren
3/95 Prøvefiske i Nordre Boksjø
4/95 Sjøfuglenes hekkebestand langs Skagerakkysten
5/95 Utslippskontroll kloakkrenseanlegg 1994
- 6/95** Slamplan for Østfold
7/95 Naturfaglige undersøkelser II. Jf. 9/91, 4/97, 1/2000, 1/2005, 8/07
8/95 Faunaen i Enningdalselva og Indre Iddefjord, med oversikt over naturfaglig litteratur
9/95 Kontroll av slamkvalitet. Tungmetaller og næringsalter
10/95 Ornitologiske registreringer Øraområdet 1989-92
11/95 Friluftsliv i Østfold
12/95 Vassdragsovervåking 1993 - Østfold
13/95 Vassdragsovervåking 1994 - Østfold
14/95 Flaggermus i Østfold. Kunnskapsstatus 1995
- 1/1996** Utslippskontroll avløpsrenseanlegg 1995
2/96 Registrering og kontroll av sjøledninger i Østfold
3/96 Kontroll slam kvalitet. Tungmetaller-næringsalter 1995
4/96 Kalkingsplan for Østfold mot år 2000
5/96 Natur, biologisk mangfold og kulturlandskap på Hvaler
6/96 Hjortevilt påkjørsler i Østfold 1990-1995
7/96 Biomangfold i Spydeberg. Handlingsplan 1995-2007
8/96 Forvaltningsplan for Arekilen naturreservat
9/96 Verdifulle kulturlandskap i Østfold
- 1/1997** Alternativ slamdisponering i Østfold
2/97 Øra - våtmark og havn
3/97 Kultiveringsplan for ferskvannsfisk i Østfold
4/97 Naturfaglige undersøkelser III. Botanikk. «Oslofjord-verneplanen» 1993-96. Se og 9/91, 7/95, 1/2000, 1/2005, 8/07
5/97 Vassdragsovervåking 1995 - Østfold
6/97 Biotopforberedende tiltak i sjøørretbekker
7/97 Kontroll av slamkvalitet
8/97 Utslippskontroll av avløpsrenseanlegg i Østfold
9/97 Heiabekken 1996
10/97 Vassdragsovervåking 1996 - Østfold
- 1/1998** Forvaltningsplan for Rokke landskapsvernområde
2/98 Underarter av fugler i Østfold
3/98 Kontroll slamkvalitet. Tungmetaller -næringsalter 1997
4/98 Vassdragsovervåking 1997. Østfold
- 1/1999** Kontroll slamkvalitet. Tungmetaller-næringsalter 1998
2/99 Utslippskontroll av avløpsrenseanlegg i Østfold
3/99 Vassdragsovervåking 1998 Østfold
4/99 Sjeldne stor-sommerfugler i Østfold
5/99 Forandringene Skagerraks kystsone-utvikling i balanse?
- 1/2000** Naturfaglige undersøkelser (1970-99). IV. Rapp. A+B. Se og 9/91, 4/97, 7/95, 1/2005, 8/07
2/00 Handlingsplan biomangfold Rakkestad 1995-2007
3/00 Vannkvalitetsovervåking i Østfold 1980-1999
4/00 Forurensningsregnskap for Østfold
5/00 Utslippskontroll avløpsanlegg i Østfold. 1999
6/00 Kontroll av slamkvalitet i Østfold. 1999
- 12/2001** Ornitologiske registreringer i Gjølssjøen, Hæra, Lysakermoa og Storesand
2/01 Vegetasjon og flora i Lundsneset naturreservat, Aremark og Halden
3/01 Truede karplanter i Østfold - forvaltningsplan
4/01 Naturfaglige undersøkelser i Øra naturreservat
- 1/2002** Sjøfuglregistreringer Østfoldkysten 1974-2001
2/02 Tilgjengelighet i strandsonen. Kartlegging av ferdshindringer langs Østfoldkysten
3/02 Handlingsplan for biologisk mangfold i Sarpsborg kommune
4/02 Ornitologiske registreringer i Øra 1993-1997
5/02 Forvaltningsplan for Eldøya - Sletter landskapsvernområde

1/2003 Forvaltningsplan for Hæra naturreservat
2/03 Rauer i Onsøy - verneverdier og forvaltning
3/03 Skogsfugl i Fjella. (Trømborgfjella)

1/2004 Forslag om nasjonalpark i Hvaler og Fredrikstad kommuner. Verneverdier. Sammenfatning.
2/04 Forslag om nasjonalpark i Hvaler og Fredrikstad. Naturfaglige undersøkelser
3/04 Forslag om nasjonalpark i Hvaler og Fredrikstad. Fagvurdering av kulturminner i ytre Hvaler. Se og rapp. 4/05 og 5/06.
4/04 Forslag om nasjonalpark i Hvaler og Fredrikstad kommuner. Marin flora og fauna
5/04 Blokkbebyggelse i landskap
6/04 Vegetasjon og flora i Brattås, Tjøstøl og Vestfjella i Aremark og Halden

1/2005 Naturfaglige undersøkelser av områder i Østfold. **V.** Se og 9/91, 4/97, 7/95, 1/2000, 8/07, 7/09
2/05 Vern av viktige naturområder rundt Oslofjorden og Telemarkskysten. Supplerende verneplan for sjøfugl. Østfold.
3/05 Naturfaglige undersøkelser i Øra naturreservat 2004, med vedl.karplanter
4/05 Ytre Hvaler nasjonalpark. Kulturminner under vann. Se rapp. 3/04 og 5/06.
5/05 Marint miljø og ressurser i Hvaler-området
6/2005 Verneplan for Østfold-kysten. "Oslofjord-verneplanen"

1/2006 Ornitologiske registreringer Søndre Boksjø
2/06 Ornitologiske registreringer i Øraområdet
3/06 Landskap. Konsekvensutredning Ytre Hvaler (nasjonalpark)
4/06 Naturmiljø på land. Konsekvensutredning Hvaler (nasjonalpark)
5/06 Kulturhistorie. Konsekvensutredning Ytre Hvaler (nasjonalpark)
6/06 Løsmasser. Konsekvensutredning Ytre Hvaler (nasjonalpark)
7/06 Reiseliv, hytter og friluftsliv. Konsekvenser. Hvaler (nasjonalpark)
8/06 Motorferdsel. Konsekvenser Hvaler (nasjonalpark)
9/06 Naturmiljø i sjø. Konsekvensutredning Hvaler (nasjonalpark)
10/06 Fiskeri og havbruk. Konsekvenser Ytre Hvaler (nasjonalpark)

1/2007 Sjeldne biller i Østfold
2/07 Verneforslag og konsekvensutredning for Hvaler (nasjonalpark)
3/07 Biologisk mangfold i Moss, Rygge og Råde

4/07 Naturtypekartlegging i Aremark kommune
5/07 Naturtype- og viltkartlegging i Marker kommune
6/07 Naturtype- og viltkartlegging i Rømskog kommune
7/07 Rapporter gjennom 25 år, 1982-2007, bibliografi for foreliggende rapportserie
8/07 Naturfaglige undersøkelser. **VI.** Se og 9/91, 4/97, 7/95, 1/2000, 1/05, 1/09
9/07 Turkart Østfold. God idé ble virkelighet

2008 (Ingen rapporter utgitt)

1/2009 Undersøkelser av BioFokus 2007-08. Naturfaglige undersøkelser. **VII.** Se og 9/91, 4/97, 7/95, 1/2000, 1/05, 8/07, 3/11

2010 (Ingen rapporter utgitt)

1/2011 Naturtypekartlegging i Halden, Hvaler, Fredrikstad (kun digital versjon)
2/11 Naturtypekartlegging i Skiptvet (kun digital versjon)
3/11 Naturfaglige registreringer av skogområder. Naturfaglige undersøkelser **VIII.** Se og 9/91, 4/97, 7/95, 1/2000, 1/05, 8/07, 1/09 (trykt versjon + digital)
4/11 Undersøkelser av områder i Østfold. Naturfaglige undersøkelser **IX.** Se og 9/91, 4/97, 7/95, 1/2000, 1/05, 8/07, 1/09, 3/11 (kun digital versjon)
5/11 Flora, bunndyr, fisk, fugl i Øra-området (trykt versjon + digital)
6/11 Handlingsplan mot fremmede arter i Østfold (trykt versjon + digital)
7/11 Ytre Hvaler og Kosterhavets nasjonalparker – marin dokumentasjon (trykt versjon + digital)

1/2012 Naturtypekartlegging og biologisk mangfold i Askim, Eidsberg, Hobøl og Våler
2/12 Flora / vegetasjon, ferskvann og marine registreringer i Østfold. Naturfaglige undersøkelser av områder i Østfold. **X.** Se og 9/91, 4/97, 7/95, 1/2000, 1/05, 8/07, 1/09, 3+4/11 (kun digitale versjoner)
3/12 Forvaltningsplan for Kurefjorden naturreservat.

1/2013 Vurdering av verneverdig skog m.v. Naturfaglige undersøkelser av områder i Østfold. **XI.**
2/13 Forvaltningsplan Berby landskapsvernområde, Halden kommune
3/13 Bestandstrender hos sjøfugl på Østfoldkysten 1993-2012

Rapporter finnes som scannet pdf-file, trykte rapporter til og med 2009
